

Marcel van Herpen verbaast zich: leerlingen die commerciële examentraining krijgen van hun eigen leraren

Ja, het onderwijs is de laatste decennia steeds meer in de ban gekomen van toetsen en meten. Met strategische scholen en calculerende leerlingen als gevolg. Maar tijdens deze eindexamenperiode ontwaarde Marcel van Herpen een voor hem nieuw fenomeen: leraren, die via commerciële bedrijfjes hun eigen leerlingen buiten schooltijd examentraining geven. Wat zegt dat over de stand van ons onderwijs? En wat vertelt het de leerling, die drie weken voor zijn examen opeens écht gezien wordt door zijn eigen leraar? Marcell schreef een aanklacht en wil weten: hoe onze toetscultuur te keren?

Het onderwijs is verengd en vereconomiseerd. Daarmee zeg ik weinig nieuws. Er ligt een sterk accent op cognitie en daarbinnen op enkele vakken die zo grijpbaar en zo meetbaar zijn, dat ze de aandacht voor andere vakken, andere vaardigheden, andere vormen van ontwikkeling sterk verdringen. Niet het welbevinden en de ontplooiing van de individuele leerling, maar het slagingspercentage ten opzichte van de concurrentie fungeert voor veel scholen als de uiteindelijke toetssteen.

Die nadruk op cijfers en toetsen heeft een minder bekend economisch fenomeen in de hand gewerkt: een examenindustrie, gebouwd op de bezorgdheid van leerlingen en hun ouders om niet goed genoeg te scoren. Het is geleidelijk, sluipenderwijs, ontstaan, maar opeens zijn er voorbeelden te over van praktijken, die toch op zijn minst twijfelachtig genoemd kunnen worden. En misschien wel gewoon: onacceptabel.

Examentraining en jouw beschikbaarheid als leraar

Een voorbeeld: havoleerling Joris heeft in de laatste weken voor zijn eindexamen 2,5 dag vrij. Hij wordt daarin geacht zelf te gaan studeren, maar hij behoort niet tot diegenen die dat gemakkelijk uit zichzelf doen. Hij zou gebaat zijn bij een leraar die tot het examen bezig blijft met het bieden van een helpende hand. Maar die beschikbaarheid is er niet.

Nu zijn er scholen die begeleiders binnenhalen om de leerlingen bij te staan en te trainen voor hun examen. Er zijn ook scholen die dat doen door inhoudelijke bijdrages van ouders. Maar in het geval van Joris niet: hij mag 2,5 dag studeren zonder beschikbare leraar. Wél kan hij in diezelfde weken voor het examen zijn leraren inhuren: docenten die in de reguliere lestijd geen begeleiding geven, blijken in het weekend wel examentraining aan te bieden vanuit hun eigen bedrijf. Als je een aantal uren training in een examenvak of drie afneemt, mogen je ouders een kleine duizend euro afrekenen. Bij je leraar. Pardon, bij een onderwijkskundige zzp'er, die ook leraar is op jouw school.

Op andere scholen gebeuren soortgelijke praktijken. Ik trof een Friese leraar, die boos zei: 'Ik geef mijn leerlingen les tot de laatste dag, want ik wil dat ze het halen. Maar mijn eigen kinderen zitten op een andere school en daar word je geacht te betalen voor diezelfde inspanning.'

Of neem een andere gangbare variant, die ik zag op een Brabantse school waar de docenten het toch net te gênant vinden om de eigen leerlingen via hun eigen bedrijven bijles te geven en het daarom kruislings doen: de leerlingen van een collega-school komen bij hen en zij sturen hun leerlingen naar de bedrijfjes van de collega's. 'Ik kom hier, omdat de leraren op mijn school niet kunnen lesgeven', hoor je leerlingen dan zeggen... op beide scholen.

'Wij behandelen kinderen in plaats van ze te helpen'

Joris heeft ontegenzeggelijk iets aan zijn training. Hij heeft er iets aan, omdat hij inhoudelijk bijgespijkerd wordt en vooral ook omdat hij leert hoe je een examen maakt. Hij heeft er iets aan, omdat hij één-op-één *gezien* wordt. Zijn begeleider heeft hem aan de slag laten gaan, zodat hij kon meekijken hoe Joris leert. De vraag 'waarom pak je dit zo aan?' leverde een groot Aha-moment op: Joris deed bepaalde dingen niet handig en zag opeens – drie weken voor zijn examen – hoe het anders kon.

En nu zou hij zo maar zijn examen kunnen gaan halen. Met drie weken hard werken. Dat zegt iets over hoe Joris zich heeft ingezet in de rest van zijn schooltijd. Het zegt iets over de kwaliteit van de één-op-één interactie met

zijn examenbegeleider. Maar het zegt vooral ook iets over het onderwijssysteem dat faalt in zijn primaire functie. Een systeem waarin het directieve instructiemodel dominant is; waarin Joris tot nu toe weinig als relevant of zinvol heeft ervaren; en waarin er weinig ruimte was hem te zien, hem te leren kennen en hem te engageren.

Hoogleraar opvoedkunde Jo Hermanns stelde vorige week bij de NIVOZ Onderwijsavond dat 'wij kinderen *behandelen* in plaats van ze te *helpen*'. Dat ging met name over de dynamiek van labellen en medicaliseren in de (jeugd)zorg. De examentrainingsindustrie legt iets soortgelijks bloot.

Daarin schuilt mijn aanklacht: een leerling als Joris is behandeld en niet geholpen. En de Friese leraar, met zijn hartstochtelijke inzet, mag dan aan de pedagogisch-ethisch juiste kant van de lijn; hij snijdt zichzelf intussen wel in de vingers, want leraren met een examenbedrijf verdienen een extra maandsalaris in een weekend of twee.

De economisering van het onderwijs schuilt in alle aspecten: het examen en de nadruk op het meetbare zorgen voor een verenging van wat school kan betekenen. Het focus van wat er geleerd moet worden wordt strategisch, niet diep genoeg en van buitenaf opgelegd. De leraar met zijn examenbedrijf zal zeggen dat hij er niets aan kan doen en dat het onderwijssysteem dit zelf in de hand werkt. En ook Joris rekent: hij heeft becijferd dat hij een 4,5 nodig heeft, om een 5,5 gemiddeld te halen, wat hem een 6 op zijn lijst oplevert.

Het zou vanzelfsprekend moeten zijn dat het daar niet alleen om ging in onderwijs. Dat je op school ook ontdekt wie je bent, wat de wereld jou kan bieden en wat jij aan de wereld kunt bijdragen. Dat je er een mooier mens mag worden. Zoals antropoloog en journalist [Joris Luyendijk](#) schreef in zijn boek over de bancaire wereld: 'Als de liefde eruit is, gaat het alleen nog om de winst'. In een wereld waar je met kinderen werkt, vind ik die tendens nog verwerpelijker.

Hoe dit te keren?

Hoe dit te keren? Niemand kan dat alleen. Omdat je als ouder van pubers de leraren en mentoren van een school nodig hebt, wil je de relatie goed houden. Je kunt niet radicaal boos worden en daarmee de connectie tot de school op het spel zetten. Niet uit angst dat het tegen je kind werkt, maar vooral omdat je elkaar nodig hebt om in de puberjaren samen te werken in de opvoeding. Na het behalen van het examen, dan? Wie wil er dan nog energie in steken?

Gelukkig kom ik ze wekelijks tegen: leraren die de klik weten te maken met hun leerlingen. Leraren die pedagogisch sterk zijn. Leraren die zo van hun vak houden dat ze de fascinatie in hun leerlingen weten aan te wakkeren. Mijn aanklacht is gericht tegen scholen, schoolleiders en docenten die zichzelf presenteren als een verlengstuk van een systeem, waar ze zeggen niet zelf voor gekozen te hebben en die geen verantwoordelijkheid nemen voor hun handelen. Mijn hoop is gevestigd op ouders, leraren en schoolleiders voor wie onderwijs gaat over goede relaties tussen leraren en leerlingen, over verbindingen maken, over kinderen de wereld laten zien en hen uitnodigen erin deel te nemen. In Friesland heb ik alvast een medestander. Wie volgt?

Marcel van Herpen is sinds 2006 verbonden aan het NIVOZ, initiatiefnemer van platform [hetkind](#), [auteur](#) en veelgevraagd spreker op onderwijsavonden en studiedagen.